

Mjr Michał Toczek mistrz hipiki

Agata Duda

Michał Toczek na koniu Highborn, 1926 r., nr inw. F228. Fot. ze zbiorów Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie

MICHAŁ TOCZEK urodził się 27 września 1889 r. w Nozdrzcu w rodzinie Wojciecha Toczka i Katarzyny z Sochackich¹. W rodzinnej miejscowości ukończył szkołę powszechną. Od najmłodszych lat kochał konie. Zżył się z nimi i je rozumiał.

Od 1 września 1901 r. do 27 maja 1909 r. był uczniem C. K. Gimnazjum w Przemyślu z polskim językiem wykładowym. 27 maja 1909 r. złożył egzamin dojrzałości².

Pracował w polskich niepodległościowych kółkach samokształceniowych młodzieży gimnazjalnej, m.in. w organizacji „Zarzewie” w Przemyślu w latach 1906–1909³.

W okresie od 1 października 1909 r. do 15 czerwca 1913 r. studiował prawo na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. 15 czerwca 1913 r. otrzymał absolutorium prawnicze. Jako absolwent prawa złożył z dobrym wynikiem dwa egzaminy prawnicze: historyczny i polityczny oraz jeden ścisły egzamin państwowy⁴.

W czasie gdy studiował prawo i na uniwersytet do Lwowa wyjeżdżał, aby pisać egzaminy albo kolokwia, oddany był pracy niepodległościowej, którą rozpoczął 15 czerwca 1911 r. w Polskich Drużynach Strzeleckich działających na terenie Ziemi Dynowskiej. Brał udział we wszystkich polowych ćwiczeniach tych drużyn jako uznany za zdatnego do służby wojskowej w dniu 10 marca 1910 r., a na studia prawnicze urlopowany w Polskich Drużynach Strzeleckich w Dynowie do 10 sierpnia 1913 r.⁵

Podczas I wojny światowej przebywał na froncie bez przerwy od 8 sierpnia 1914 r. do 15 stycznia 1918 r.⁶ Po wybuchu Wielkiej Wojny, na froncie rosyjskim był podoficerem wywiadu artyleryjskiego. Został ranny. Walczył na froncie włoskim. Nad Piawą dowodził grupą artylerii 23 Korpusu. Oficer zaprzęgów konnych. Adiutant pułku. Zatruty gazem. Tam dostał Krzyż Karola, Srebrny Medal Waleczności⁷.

W grudniu 1917 r. w stopniu Leutnanta służył w 124 Pułku Artylerii Polowej⁸.

W trakcie wojny polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej walczył od 2 listopada 1918 r. do 20 marca 1920 r.

Po wybuchu wojny polsko-ukraińskiej zgłosił się do służby w Wojsku Polskim w Dowództwie Garnizonu Przemyśl dnia 2 listopada 1918 r. Ponieważ wszystkie stanowiska służbowe w artylerii były obsadzone, na własną prośbę został przydzielony do 37 Pułku Piechoty. Z uwagi na to, że było w nim

¹Centralne Archiwum Wojskowe [dalej: CAW], MN 16.03.1937.

²CAW, MN 16.03.1937.

³Tamże.

⁴Tamże.

⁵Tamże.

⁶CAW, MN 16.03.1937.

⁷W. Duński, Konno po sławę. Leksykon jeździectwa polskiego, t.2, Warszawa 2012, s. 620.

⁸Ranglisten des Kaiserlichen und Königlichen Heeres 1918, Wien 1918, s. 1115;

https://library.hungaricana.hu/en/view/RanglistenHeeres_1918/?pg=1122&layout=s&query=Toczek [dostęp: 16. 03.2021 r.].

bardzo mało szeregowych, został wysłany jako oficer werbunkowy 37 Pułku Piechoty do powiatu brzozowskiego z poleceniem utworzenia biura werbunkowego w Dynowie.

Od 15 do 27 listopada 1918 r. zwerbował około 500 ochotników. Jednocześnie poprosił dowództwo 37 Pułku Piechoty o przysłanie do Dynowa oddziału żołnierzy z karabinami maszynowymi celem zaprowadzenia spokoju na Ziemi Dynowskiej i Nozdrzeckiej. W przeciągu dwóch dni do Dynowa przybył oddział 40 szeregowych pod dowództwem kpt. Dobrowolskiego, z pomocą którego zaprowadzono porządek⁹.

Po powrocie do Przemyśla został przydzielony do 2 Pułku Artylerii Ciężkiej organizowanego przez płk. Leopolda Cehaka, którego był adiutantem. Z pułkiem tym wyruszył na wschód. Od Mościsk przeciwko Ukraińcom została wszczęta ofensywa, w której brał udział w ramach 4 Dywizji Piechoty pod dowództwem gen. brygady Aleksandrowicza¹⁰.

Za walki z Ukraińcami nad Sanem otrzymał od Komitetu Wojskowo- Obywatelskiego odznaczenie „Gwiazdę Przemyśla” nr 924.

Za walki w Galicji Wschodniej Michał Toczek otrzymał jako obrońca Kresów Wschodnich i Lwowa odznakę pamiątkową „Orlęta” nr 13177. Za udział w walce z bolszewikami został odznaczony przez Dowództwo Frontu Wołyńskiego odznaką „Za Wołyń” nr 501 z datą głównej poczty polowej z dnia 31 marca 1920 r. Po wojnie z bolszewikami służył w 5 Lwowskim Dywizjonie Artylerii Ciężkiej w 10 Pułku Artylerii Ciężkiej w Pikulicach pod Przemyślem, a następnie w 10 Dywizjonie Artylerii Konnej w Jarosławiu¹¹.

W styczniu 1924 r. przyjechał do Grudziądza do Grupy Olimpijskiej w Centralnej Szkole Kawalerii. Tam jeździł pod okiem mjr. Dymitra Exego i por. Leona Kona¹².

W 1924 r. w czasie konkursów hipicznych w Prałkowcach mjr Toczek pokonał przeszkodę stałą na wysokości 2 m 34 cm¹³.

Dla mjr. Michała Toczka rozpoczął się etap sukcesów, które przysparzały mu sławy w Polsce i na świecie.

W kwietniu i maju 1926 r. udał się z ekipą polskich jeźdźców na konkursy hipiczne¹⁴ urządzone w Nicei, Rzymie, Neapolu i Mediolanie, gdzie odnosił sukcesy.

W Nicei wywalczył 10 nagród: 3 pierwsze i 7 dalszych¹⁵.

W konkursach w Rzymie, Neapolu i Mediolanie Toczek zdobył jedną nagrodę pierwszą, 2 puchary, 2 nagrody drugie, 5 – trzecich, dalszych – 9¹⁶.

9CAW, MN 16.03.1937.

10Tamże.

11Tamże.

12W. Duński, dz. cyt., s. 621.

13R. Winiarski, *Złoty okres hippiki polskiej*, „Tygodnik Polski. Pismo Polaków w Australii i Nowej Zelandii” R. 43, 28 września 1991, nr 39, s. 12; M. Krajewski, M. Toczek, *Z Faworytem na drugą półkulę*, „Życie Przemyskie” R. II, nr 33, 14 sierpnia 1968, s. 4.

14Hipika, hippika (gr. jeździectwo) – dyscyplina sportowa obejmująca wszystkie odmiany sportów konnych; jazda konna, sport jeździecki. Zob. [Hasło:] *hipika*||*hippika*, [w:] red. B. Dunaj, *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 1: *a – ówdzie*, Warszawa 2001, s. 305.

15A. Królikiewicz, *Od Nicei do Nowego Jorku*, Warszawa 1927, s. 89;

https://legendypolskiegojezdziectwa.pl/wp-content/uploads/Krolikiewicz_Od-Nicei-do-Nowego-Jorku-znak-mod4.pdf [dostęp: 6.03.2021 r.].

16A. Królikiewicz, *Od Nicei...*, dz. cyt., s. 92;

https://legendypolskiegojezdziectwa.pl/wp-content/uploads/Krolikiewicz_Od-Nicei-do-Nowego-Jorku-znak-mod4.pdf [dostęp:

We wrześniu 1926 r. jeźdźcy polscy otrzymali zaproszenie do wzięcia udziału w międzynarodowych konkursach hipicznych odbywających się corocznie w Nowym Jorku. Mjr Toczek został powołany w skład zespołu, który tworzył także rtm. Adam Królikiewicz i por. Kazimierz Szosland.

Drużyna polska przybyła do Nowego Jorku 15 listopada 1926 r. Wzięła udział w 16 konkursach, które odbywały się w listopadzie w dniach: 21, 22, 24, 25, 26 i 27¹⁷.

25 listopada odbył się konkurs o wojskową nagrodę sezonu The International „Military Trophy”, w Europie powszechnie nazywaną Pucharem Narodów.

Do walki zgłosiły się drużyny Stanów Zjednoczonych, Kanady, Francji, Belgii, Holandii, Hiszpanii i Polski. Wynik osiągnięty przez polskich jeźdźców uczynił z nich zwycięzców. Mjr Michał Toczek na Hamlecie, por. Szosland na koniu Redgledt i rtm. Królikiewicz na Jacku wywalczyli Puchar Narodów, co wywołało entuzjazm publiczności, pośród której znajdowali się polscy emigranci w Stanach Zjednoczonych¹⁸.

W trzecim dniu zawodów, tj. 24 listopada w piątym konkursie, również na Hamlecie mjr Toczek zdobył II nagrodę¹⁹. 26 listopada w ósmym konkursie na Faworycie wywalczył III nagrodę²⁰.

Po ukończeniu kursów w Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu i po udziale w konkursach w 1926 r. był komendantem jazdy i zaprzęgami w Centrum Wyszkozenia Artylerii w Toruniu²¹.

W Międzynarodowych Konkursach Hipicznych odbywających się w Warszawie (27 i 30 maja, 1-8 czerwca 1927 r.), w których Polska zdobyła Puchar Narodów, w tabeli międzynarodowej mjr Michał Toczek z 10 Dywizjonu Artylerii Konnej²² uzyskał: 2 pierwsze miejsca, 3 nagrody indywidualne za trzecie miejsca, 13 nagród indywidualnych za czwarte miejsca, 1 nagrodę indywidualną za piąte miejsce, 1 nagrodę indywidualną za siódme miejsce, 1 nagrodę indywidualną za ósme miejsce. Odebrał nagrody pieniężne w kwocie 2975 zł. Na Faworycie zdobył złoty medal i otrzymał wstęgę honorową. Na Hamlecie wygrał 4 wstęgi honorowe²³.

Mjr Toczek brał także udział w konkursach hipicznych w Nicei w roku 1927.

W dniu 18 stycznia 1928 r. w numerze 14 „Monitora Polskiego” ukazało się zarządzenie wicepremiera

6.03.2021 r.].

17A. Królikiewicz, *Od Nicei...*, dz. cyt., s. 146;

https://legendypolskiegojezdziectwa.pl/wp-content/uploads/Krolikiewicz_Od-Nicei-do-Nowego-Jorku-znak-mod4.pdf [dostęp: 6.03.2021 r.].

18A. Królikiewicz, *Od Nicei...*, dz. cyt., s. 157–159 i 163–164;

https://legendypolskiegojezdziectwa.pl/wp-content/uploads/Krolikiewicz_Od-Nicei-do-Nowego-Jorku-znak-mod4.pdf [dostęp: 17.03.2021 r.].

19A. Królikiewicz, *Od Nicei...*, dz. cyt., s. 155;

https://legendypolskiegojezdziectwa.pl/wp-content/uploads/Krolikiewicz_Od-Nicei-do-Nowego-Jorku-znak-mod4.pdf [dostęp: 17.03.2021 r.].

20A. Królikiewicz, *Od Nicei...*, dz. cyt., s. 164–165;

https://legendypolskiegojezdziectwa.pl/wp-content/uploads/Krolikiewicz_Od-Nicei-do-Nowego-Jorku-znak-mod4.pdf [dostęp: 17.03.2021 r.].

21CAW, MN 16.03.1937.

2210 Dywizjon Artylerii Konnej uformował się w Jarosławiu w 1922 r. [P. Wołodkiewicz-Kołodkiewicz, *Zarys historii wojennej 10-go dywizjonu artylerii konnej*, Warszawa 1931, s. 17; <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/31910/edition/49146/content> [dostęp: 22.03.2021 r.].

23Kronika Sportowa. *Międzynarodowe Konkursy Hippyckie w Warszawie*, „Przegląd Kawaleryjski” R. IV, 1927, nr 4, Tabela A międzynarodowa Szczegółowe wyniki konkursów międzynarodowych w Polsce; http://zbrojownia.cbw.wp.mil.pl:8080/Content/13489/01127_INW_1252_1927_NR_04.pdf [dostęp: 17.03.2021 r.].

Bartla następującej treści: „(...) Na zasadzie art. 5 ustawy z dnia 23 czerwca 1923 r. nadaję za wybitne zasługi na polu propagandy polskiego sportu konnego na konkursach hippicznych (wyścigowych) w Ameryce po raz drugi srebrny krzyż zasługi majorowi Michałowi Toczkowi (...)”²⁴

Dnia 21 marca 1923 r. ukonstytuował się w Przemyślu Oficerski Klub Jazdy. Jego celem było podniesienie hodowli i sportu konnego przez urządzenie różnego typu konkursów, wyścigów, biegów myśliwskich i gry w polo. Do członkostwa w organizacji zaproszono oficerów, osoby cywilne z kół hodowlanych i sportowych. W lecie zamierzano urządzać zawody w jednym z miejsc kąpielowych leżących na obszarze klubu. Jesienią za zgodą hr. Alfreda Potockiego w Łańcucie.

W skład Tymczasowego Wydziału Przemyskiego Oficerskiego Klubu Jazdy wchodził: gen. dywizji Latinik, płk Kiciński, hr. Karol Drohojowski, płk Mehlem, płk Homolacs, ppłk Kozicki, ppłk Fibich, książe Leon Sapieha, mjr Myslakowski²⁵.

W roku 1929 Przemyski Klub Jazdy Konnej miał swoją siedzibę przy ul. Mickiewicza 17 w Przemyślu. Mjr Michał Toczek był jednym z 12 członków zarządu klubu oraz pełnił w nim rolę komisarza wspólnie z hr. Karolem Drohojowskim, hr. Włodzimierzem Tyszkiewiczem i Romanem Augustynowiczem. Prezesem klubu był książe Leon Sapieha²⁶.

Kariera wspaniale zapowiadającego się zawodnika została przerwana nagle w wyniku nieszczęśliwego wypadku.

10 września 1928 r. podczas rannej przejażdżki w Toruniu, w czasie skoku przez rampę kolejową, koń pod mjr. Toczkiem potknął się i przewrócił. Nastąpił upadek, jeździec uderzył głową o szynę kolejową. Doszło do wielokrotnego pęknięcia czaszki. Stan poszkodowanego był poważny²⁷.

W szpitalu garnizonowym w Toruniu mjr Toczek przeszedł operację²⁸. Trepanacji czaszki dokonał lekarz płk Sokolski²⁹.

Życie majora uratowano, ale o dalszym uprawianiu przez niego hipiki nie mogło być mowy.

Na początku 1929 r. mjr Toczek powrócił do służby w Oficerskiej Szkole Artylerii w Toruniu³⁰.

W roku 1930 gen. brygady Rudolf Prich, komendant Centrum Wyszkozenia Artylerii w Toruniu, pisał o majorze Toczku: „Komendant Kursu Instruktorów Jazdy Konnej bardzo dobry. Nadzwyczaj czynny i ambitny. Po ciężkim wypadku w 1928 roku osiągnął zupełną zdolność do służby liniowej. Bardzo inteligentny, utalentowany. Zdolności organizacyjne wybitne szczególnie na polu pracy hipicznej”.

Płk dyplomowany Czerniewski z Centrum Wyszkozenia Artylerii w Toruniu dodał: „Taktowny. Znakomity jeździec. Nieszczęśliwy wypadek, któremu uległ jak się wydaje cięży na nerwach i ogólnym

24, „Głos Robotnika” R. IX, 20 stycznia 1928, nr 16, s. 3;

<https://kpbk.ukw.edu.pl/dlibra/publication/62503/edition/68364/content> [dostęp: 3.04.2021 r.].

25, „Jeździec i Hodowca” R. II, 19 maja 1923, nr 20, s. 167;

<https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/349722/edition/330465/content> [dostęp: 16.03.2021 r.].

26, „Wiadomości Wyścigowe” R. IV, 18 lutego 1929, nr 1, s. 12–13;

https://jbc.bj.uj.edu.pl/Content/365705/PDF/NDIGCZAS017791_1929_001.pdf [dostęp: 16.03.2021 r.].

27, „Ilustrowana Republika” R. VI, 12 września 1928, nr 253, s. 1;

<https://bcu.lib.uni.lodz.pl/dlibra/show-content/publication/edition/13119?id=13119> [dostęp: 5.03.2021 r.].

28, „Kurjer Polski” R. XXXI, 14 września 1928, nr 255, s. 4;

<https://crispa.uw.edu.pl/object/files/5400/display/JPEG> [dostęp: 13.03.2021 r.].

29, „Kurjer Polski” R. XXXI, 16 września 1928, nr 257, s. 2;

<https://crispa.uw.edu.pl/object/files/8421/display/Default> [dostęp: 22.03.2021 r.].

30, „Dziennik Bydgoski” R. XXIII, 2 marca 1929, nr 51, s. 10;

<https://kpbk.ukw.edu.pl/dlibra/publication/185800/edition/187914/content> [dostęp: 13.03.2021 r.].

układzie fizycznym. Inteligentny. Interesuje się hippiką i hodowlą koni (...)”³¹

Z dniem 30 kwietnia 1932 r. mjr Michał Toczek przeszedł na emeryturę³².

W dalszym ciągu prowadził zajęcia sportowe z oficerami, szkolił żołnierzy w prowadzeniu zaprzęgów konnych z armatami. Był rejonowym inspektorem koni w Żółkwi³³.

Kilkadziesiąt następnych lat przeżył jako emeryt w Przemyślu z żoną Józefą, która – jak twierdził – nie gorzej od niego znała się na koniach³⁴. Ich dom znajdował się przy ulicy Bolesława Śmiałego³⁵.

Świetną anegdotę związaną z mjr. Toczkiem przytoczył Józef Kuropieska (późniejszy generał, a w okresie pobytu w Przemyślu pierwszy oficer sztabu 22 Dywizji Piechoty Górskiej w Przemyślu [przyp. aut. A.D.]. Kuropieska wspominał majora jako znakomitego jeźdźcę polskiego znanego w całym świecie ze swej brawury. We „Wspomnieniach oficera sztabu 1934–1939” opowiadał: „(...) Pewnego razu, jadąc konno, byłem świadkiem ciekawego zdarzenia. Kończyłem już swój spacer i miałem skierować się na szosę obok tzw. Bułgara, posiadającego piękny ogród warzywny okolony dość wysokim płotem, gdy ujrzałem skręcającego z tego kierunku, jadącego również konno, dowódcę okręgu, gen. Scewołę-Wieczorkiewicza (...) i... jadącego na rowerze, uchylającego kapelusza, mjr. Toczka w długich spodniach, ze spiętymi jak u cyklistów nogawkami. Gdy podjechałem, Wieczorkiewicz już rozmawiał z Toczkiem, narzekając na swojego wierzchowca, że twardy, nie naskakany itp. Toczek po wysłuchaniu narzekań zapytał: »Czy nie obrazi się pan generał, jeśli poproszę o zezwolenie wypróbowania konia przez moment?« Generał zgodził się i zsiadł z rumaka. Toczek, który był niewielkiego wzrostu, w mgnieniu oka znalazł się w siodle i ku memu zdumieniu po kilku zaledwie krokach konia przeskoczył przez ogrodzenie do warzywnika, by po chwili wrócić i oddać konia generałowi. Trwało to doprawdy kilkanaście sekund. Po tej próbie Toczek oświadczył: »Trudno mi się zgodzić z panem generałem, bo wydaje mi się, że koń jest wcale dobry«. Po czym wsiadł na rower i odjechał (...)”³⁶

W okresie międzywojennym mjr Toczek był prezesem Harcerskiego Klubu Sportowego. W latach 1935–1951 był prezesem Powiatowego Koła Hodowli Koni w Przemyślu, a w roku 1939 na wniosek starosty Remiszewskiego został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Jeszcze w 1957 r. Stadnina Koni w Stubnie zatrudniała mjr. Toczka jako eksperta i instruktora, korzystając z jego rad i wskazówek. Był on autorem szeregu prac specjalistycznych z dziedziny hipiki³⁷.

Mjr Michał Toczek w krótkiej karierze hipicznej zdobył 170 nagród indywidualnych, które zostały złożone w Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie³⁸.

W Nozdrzcu, gdzie urodził się major Toczek, przyszedł na świat jego bratanek Kazimierz Michał Toczek. Major, nie posiadając własnych dzieci, otoczył Kazimierza miłością ojcowską, widząc w nim przyszłego kontynuatora swej życiowej pasji – hipiki.

Pod jego wpływem Kazimierz również wybrał karierę wojskową. Służył w 22 Pułku Artylerii Lekkiej w Przemyślu. Idąc w ślady sławnego stryja, trenował do zawodów hipicznych z bardzo dobrymi rezultatami.

31W. Duński, dz. cyt., s. 624.

32CAW, MN 16.03.1937.

33W. Duński, dz. cyt., s. 624.

34R. Winiarski, dz. cyt.

35CAW, MN 16.03.1937.

36J. Kuropieska, *Wspomnienia oficera sztabu 1934–1939*, Kraków 1984, s. 139–140.

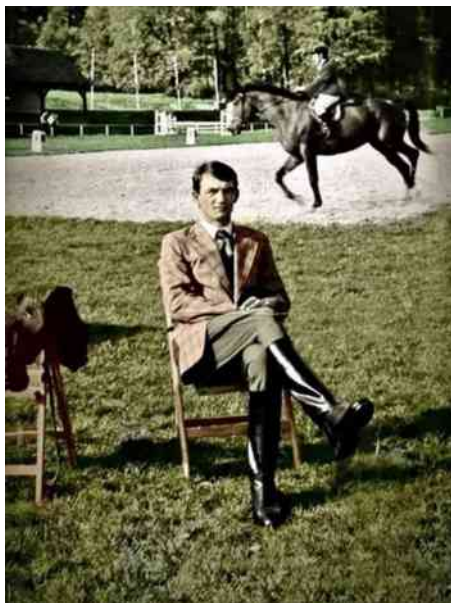
37M. Krajewski, M. Toczek, dz. cyt.;

<https://www.pbc.rzeszow.pl/dlibra/publication/19077/edition/17342/content?ref=desc> [dostęp: 20.03.2021 r.].

38R. Winiarski, dz. cyt.

Wojna, która rozpoczęła się we wrześniu 1939 r., przerwała karierę Kazimierza. Po ciężkich walkach wrześniowych przedostał się na Węgry, gdzie wystarczyło tylko podanie nazwiska, aby konsul polski wystawił mu paszport i załatwił wizy do Jugosławii, Włoch i Francji. We Francji jeszcze w 1939 r. został zmobilizowany i był instruktorem w jednostkach tworzonych dla szkolenia oficerów rezerwy. Po kapitulacji Francji wyjechał do Szkocji, gdzie był instruktorem.

W 1944 r. został przydzielony do 1 Dywizji Pancerniej, z którą przebył cały szlak bojowy, biorąc udział w oswoobodzeniu Bredy. Podczas działań wojennych otrzymał liczne odznaczenia polskie i zagraniczne, m.in. Krzyż Walecznych. Po zdemobilizowaniu ppor. Kazimierz Toczek wyjechał z rodziną do Melbourne³⁹.

Marek Misakiewicz, fotografia z rodzinnego archiwum córki Pana Marka Dągmary Misakiewicz-Ciupińskiej

Marek Misakiewicz- wnuk ułana służącego w 22 Pułku Ułanów Podkarpackich w Brodach, starszy chorąży sztabowy w Straży Granicznej w Przemyślu, współzałożyciel Bieszczadzkiej Konnej Straży Ochrony Przyrody im. 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich, Klubu Jeździeckiego w Nehrybce koło Przemyśla, zawodnik, trener, sędzia i gospodarz torów, odznaczony Srebrną i Złotą Odznaką Polskiego Związku Jeździeckiego za zaangażowanie w rozwój sportu jeździeckiego – należał do grona szczęśliwców, którzy poznali mjr. Toczka. I jak sam twierdził, byłemu kawalerzyście zawdzięczał prawie wszystko, co wiedział o koniach⁴⁰.

„(...) Tego niezwykle uroczego człowieka poznałem przez przypadek w 1961 roku (...). Podczas przejażdżki konnej, którą odbywałem w Hermanowicach, podszedł do mnie elegancki pan, który bardzo grzecznie się przedstawił, a następnie zaproponował mi uczestnictwo w prowadzonych przez niego zajęciach hipicznych. Kiedy usłyszałem, że osobą, która zaproponowała mi lekcje hipiki, jest sam major Michał Toczek, o którym zresztą wcześniej wiele słyszałem, z wrażenia o mało nie spadłem z konia.

Mogę stwierdzić, że to spotkanie było początkiem naszej przyjaźni, która trwała niemal przez siedem lat, czyli do śmierci majora. Pan Toczek okazał się niezwykle otwartym na problemy ludzkie człowiekiem, który ponadto fantastycznie potrafił opowiadać o swoich startach w zawodach hipicznych. Podejrzewam, że ja także przypadłem do gustu majorowi Toczce, czego najlepszym dowodem jest pozostawienie mi w spadku zbioru unikalnych książek o tematyce hipologicznej (...)”⁴¹

Oddany przyjaciel mjr. Toczka - Marek Misakiewicz zmarł 28 października 2011 r. Jego życzeniem było, aby bliscy na jego płycie nagrobnej umieścili wiersz, którego był autorem:

„A Wy nie płaczcie nad mogiłą moją, bo mi nie trzeba Waszych łez. Trzeba mi błysku szabli w boju, tętentu kopyt, wojennego znoju. Trzeba mi orłów na sztandarach i amarantów na proporcach i świadomości, że tu jest Polska, że nie umarłem w obcym kraju. M. M.”⁴²

Major Michał Toczek zmarł 30 października 1971 r. w Przemyślu. Został pochowany na Cmentarzu Zasańskim w Przemyślu.

39R. Winiarski, dz. cyt.

40Relacja pisemna Pani Dągmary Misakiewicz- Ciupińskiej, 1 sierpnia 2021 r., w posiadaniu autorki.

41H. Majcher, Zapomniany major Toczek, „Super Nowości” 30 października 2002, nr 211, s. 22.

42Relacja pisemna Pani Dągmary Misakiewicz- Ciupińskiej, 1 sierpnia 2021 r., w posiadaniu autorki.